

humanitas

Inhoud

	pag.
1. Op weg naar iets nieuws (II) - C. M. ter Linden	121
2. Zigeuners in de pers - W. Broeder	123
3. Naar aanleiding van: Wie is van hout - H. v. Dijk	125
4. Vorming van welzijnsbeleid (boek aankondiging)	126
5. Onze tijd	127
6. Leven met de jaren (boekbespreking)	128
7. Overdenkingen bij de werkbijeenkomst 'Bouwplaats' - P. M. G. I. Helder	129
8. Enquête onder lezers van 'Ruimte in het drugbeleid'	130
9. Samenvatting onderzoek homosexualiteit	131
10. Tegenspel, filmbespreking	omslag

Humanitas, augustus 1972, 27e jaargang, no. 4.

Uitgave van HUMANITAS,
nederlandse vereniging voor maatschappelijke
dienstverlening en samenlevingsopbouw.

Redactie: T. van Grootheest, B. W. Droste, H. van
Dijk, A. Hogers, mej. C. M. ter Linden en W. Post
(red. secretaris).

Redactie-adres: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon 020-73 94 44.

Op weg naar iets nieuws (II)

C. M. ter Linden

Drie maart 1970 gaf de initiatiefgroep externe kinderbescherming — dit was een groep van verontruste werkers die zeer veel werk heeft verzet — zijn tweede informatie stencil uit. Hierin somt de groep punten op, die de meeste aandacht en/of verandering nodig hebben. 'Wij vinden, — dat het aantal pupillen bij de voogdijinstellingen en het aantal gezinnen bij de gezinsvoogdijverenigingen per m.w. veel te hoog is; — dat daarom kinderen in tehuizen te weinig bezocht kunnen worden en door ons dus feitelijk nog meer verwaarloosd worden dan ze vaak al zijn; — dat daarom te weinig werkkontakten met andere instellingen mogelijk zijn; — dat daarom te weinig huisbezoek wordt gedaan; — dat daarom te weinig kontakten met ouders van voogdij- en gezinsvoogdij-kinderen kunnen plaats vinden; — dat daarom te weinig individuele gesprekken met de minderjarigen gevoerd kunnen worden; — dat daarom geen mogelijkheid tot gezinsbehandeling bestaat; — dat daarom geen tijd beschikbaar is voor verdieping van het werk d.m.v. studie en experimenten, bijv. groepswerk;'

Indringender kon de wenselijkheid om te komen tot een verlaging van de case-load niet geformuleerd zijn. Na de opsomming van een reeks andere wensen, die onder andere betrekking hebben op de mogelijkheid van konsultatie van deskundigen, op de mogelijkheid van praktijkbegeleiding en financiële regelingen met betrekking tot pupillen en vrijwillige medewerkers, stelt de initiatiefgroep:

— 'dat NU konkrete verbeteringen in de huidige werksituatie gerealiseerd kunnen en moeten worden, en dat niet, zoals vaak aangevoerd wordt, gewacht hoeft te worden op structurele verbeteringen.'

Nu, medio 1972, moet gekonstateerd worden, dat de aksenten verlegd zijn. De

structuurvragen hebben de meeste aandacht gekregen. Waarom? Waarom zijn ook de werkers zo nadrukkelijk op dit aambeeld gaan hameren? Was dit omdat men hoopte en verwachtte dat de Staatscommissie, in 1968 ingesteld, zou gaan bereiken wat de georganiseerde kinderbescherming alsmar niet gelukt was?

Het rapport Helders

De minister van Justitie stelde in 1968 een commissie in die de opdracht kreeg hem van advies te dienen over de volgende vraagpunten:

1. de verhouding en onderlinge afbakening van de taken der maatschappelijk werkers bij de voogdijinstellingen, de gezinsvoogdijinstellingen en de inrichtingen voor kinderbescherming;
 2. de categorieën van inrichtingen die over maatschappelijk werkers dienen te beschikken;
 3. de wijze waarop en mate waarin centrale instellingen het vinden van pleeggezinnen en het zoveel mogelijk plaatsen van kinderen uit inrichtingen naar pleeggezinnen kunnen bevorderen en welke implicaties het werk van deze centrale instellingen zou meebrengen met betrekking tot de werkomvang van de maatschappelijk werkers bij de voogdijinstellingen, de gezinsvoogdijinstellingen en de inrichtingen voor kinderbescherming;
 4. de taak van de partikuliere gezinsvoogd naast die van de maatschappelijk werker bij de gezinsvoogdijinstelling, en — in verband met een en ander —
 5. de case-load, als richtsnoer voor het bepalen van het aantal benodigde maatschappelijk werkers bij de voogdijinstellingen, de gezinsvoogdijinstellingen en de inrichtingen voor kinderbescherming.
- Waarom moest deze commissie ter bestudering van taak en werkomvang

van de maatschappelijk werkers in de particuliere kinderbescherming, in de wandeling al gauw de commissie Hoefnagels en aan het eind van de rit de commissie Helders genoemd, er nu komen?

Wel, de minister werd al enige tijd bestookt met vragen om caseload-verlaging. Op een aantal punten miste hij het nodige inzicht om te kunnen beoordelen of hij werkelijk tegemoet zou moeten komen aan de geuite verlangens bij het particulier initiatief rees hoop. Als de staatscommissie de minister nu eens op korte termijn zou kunnen overtuigen! Maar de hoop werd de bodem ingeslagen. De commissie had veel, zeer veel tijd nodig. En de minister liet zich niet overtuigen. Reeds voordat het rapport in druk verscheen schreef de minister in zijn memorie van toelichting op de justitiebegroting 1972. Of de aanbevelingen van de Commissie Taak Maatschappelijk Werkers, (...) in haar geheel zullen kunnen worden gehonoreerd, meent de ondergetekende voorshands in twijfel te moeten trekken. Voor zover het gaat om de caseload van maatschappelijk werkers bij voogdij-instellingen, gezinsvoogdijinstellingen en inrichtingen, zijn de voorstellen tot vermindering van de werkbelasting zo ingrijpend dat daarover nadere studie nodig is.' Deze uitspraak is bepaald een afhoudertje. Wat wil de minister nu eigenlijk nog nader bestudeerd hebben.

Wat het rapport ons voorhoudt

Met betrekking tot de eerste vraag overweegt de commissie in het kort als volgt:

Er is *geen fundamenteel verschil in functie* tussen het maatschappelijk werk, uitgaande van een voogdij- of een gezinsvoogdijinstelling of dat vanuit een inrichting. Er is wel een *verschil van kader* van waaruit wordt gewerkt en *de middelen* die gehanteerd kunnen worden. Vanuit de kaders, die verantwoorde-lijkheid opleveren voor hetzij de opvoeding en verzorging, hetzij de hulpverlening aan kind en gezin, hetzij de hulpverlening vanuit de opvoedingssituatie in de inrichting, worden in feite bepaalde aspecten van de maatschappelijk werk-functie *anders geaccentueerd*. De taakpakketten verschillen daarom. De onderlinge *taakafbakening* dient aan de orde te komen wanneer de onderscheiden maatschappelijk werkers bezig zijn met het zelfde cliëntstelsel.

Het is onmogelijk een afbakening in

vaste, algemene geldende voorschriften te regelen. Met *enkele richtlijnen* moet worden volstaan.

Binnen deze richtlijnen kunnen concrete *werkafspraken* worden gemaakt. De afbakening van taken zal gericht moeten zijn op het bevorderen van een continuïteit in het hulpverleningsbeleid en een continuïteit in de hulpverleningsrelaties van de maatschappelijk werkers met de cliënten.

Op de vraag welke categorieën van inrichtingen over maatschappelijk werkers dienen te beschikken, komt de commissie tot de conclusie dat de maatschappelijk-werkdeskundigheid in iedere inrichting aanwezig moet zijn, wil de inrichting aan haar opdracht kunnen voldoen. Want, de deskundigheid van de opgeleide maatschappelijk werker is nodig om de sociale werkelijkheid buiten de inrichting — de pupil is hiermee verbonden of gaat zich hiermee verbinden — met kennis van zaken in de inrichting tot gelding te brengen. Het 'wijdere milieu' dient immers bij de heropvoeding of behandeling in het beeld betrokken te worden.

De maatschappelijk werker verzorgt echter niet alleen de verbindingslijn buiten-binnen hij is ook degene die bij uitstek in staat is om de doelstelling van de heropvoeding en de ontwikkeling van de pupil in de inrichting in dit 'wijdere milieu' tot gelding te brengen, dat wil met name zeggen dat het 'wijdere milieu' met zo groot mogelijke verantwoordelijkheid bij de inrichtingsopvoeding betrokken wordt. In de beantwoording van de derde vraag is de commissie vrij uitvoerig. Als belangrijkste werkzaamheden in het kader van de home-finding te verrichten noemt de commissie: werving, selectie en registratie. Zij ziet de *algemene werving* als een taak, die gecentraliseerd dient te geschieden. Maatschappelijk werk-deskundigheid is niet nodig. Het gaat hier vooral om deskundigheid op het gebied van publiciteit, marktanalyse en advertising.

De eerste grove *selectie*, een taak die in het verlengde ligt van de werving kan ook het best centraal geschieden. Het pleeggezinonderzoek vormt de tweede fase van de selectie. Hier ligt een duidelijke maatschappelijkwerk-taak. Ten aanzien van de vraag, die wel gesteld wordt, of het onderzoek bij voorkeur dient te geschieden door de

maatschappelijk werker die tevens de begeleiding van het te plaatsen kind in handen heeft, dan wel door een gespecialiseerde maatschappelijk werker/home-finder heeft de commissie zich op het standpunt gesteld dat het onderzoek een deskundigheid met een ander accent en vooral ook een andere instelling vraagt dan de begeleiding. De onderzoeker (home-finder) moet snel en doelgericht contacten kunnen leggen en sterk diagnostisch zijn ingesteld. Na de plaatsing is de relatie van langdurige aard en gaat het veel meer om een helpende, begeleidende en controlerende functie. De commissie signaleert ook nog een gevaar dat aan het samenvoegen van selectie en begeleiding in één hand kan kleven, namelijk dat de selectie wordt vertroebeld door de nood van het kind, dat zo dringend een pleeggezin nodig heeft. Waar de maatschappelijk werkers/home-finders organisatorisch bij moeten worden ingedeeld, bij de plaatsende instanties of bij de centrale instellingen (pleeggezincentrales) is de commissie om het even. Welke keuze ook wordt gemaakt, de voorbereiding van de plaatsing van het kind en de begeleiding van kind en pleeggezin blijven in beide gevallen taken van de plaatsende instantie. En, overleg tussen de onderzoeker en de hulpverlener is immer geboden. Er mogen dan geen argumenten van organisatorische aard zijn voor een dergelijke keuze, niettemin zouden overwegingen van doelmatigheid een rol kunnen spelen bij het maken van een keuze voor indeling bij de pleeggezincentrales. Er is namelijk dringend behoefte aan uniformiteit in de methodiek van het onderzoek, in het hanteren van de selectiecriteria en in de rapportage. Aan deze behoefte kan het meest efficiënt worden tegemoet gekomen wanneer deze taken worden ondergebracht bij een beperkt aantal instituten, dus bij de pleeggezincentrales, waarvan er momenteel vijf zijn.

Naast werving en selectie ziet de commissie als een hiermee verbonden belangrijke taak de *registratie* van het pleeggezinnenbestand. Wanneer deze landelijk geschiedt is er de waarborg, dat het gebruik van het pleeggezinnenbestand optimaal is en dat het niet voorkomt dat reeds eerder onderzochte pleeggezinnen opnieuw worden onderzocht.

De vraagstelling aan de commissie om de taak van de *vrijwilliger-gezinsvoogd* aan te geven, wijst erop dat aan het inzetten van deze vrijwilligers in de gezinsvoogdij betekenis werd toegekend voor de caseload van de maatschappelijk werker, zo stelt de commissie. De vrijwilliger zal met de voortschrijdende professionalisering van de hulpverlening niet verdwijnen, daarvoor is wel nodig dat zijn taak op een wat andere en meer genuanceerde wijze wordt benaderd dan tot nu toe. De beroepskracht zal hopelijk meer bewust gebruik gaan maken van specifieke mogelijkheden van de vrijwillige medewerker.

Wat zegt de commissie over de *werkbelasting (case-load)*. Naar mijn mening is de commissie niet erg gelukkig geweest in haar poging om de beantwoording van de vier eerste vragen te verbinden met die van vraag vijf. Niet duidelijk wordt of verhouding en taakafbakening taakverlichtend dan wel taakverwarend werkt. De commissie laat in het midden welke invloed het op-een-nieuwe-wijze-van-inschakelen van vrijwillige medewerkers heeft op het takenpakket van de maatschappelijke werker gezinsvoogdij.

Slechts uit de beantwoording van vraag drie trekt de commissie aarzeland de conclusie dat de aanwezigheid van maatschappelijk werkers/home-finders caseloadverlichtend kan werken ten aanzien van de maatschappelijk werkers van voogdij- en gezinsvoogdijinstellingen. Zonder enige overgang gaat de commissie over tot de behandeling van de vraag hoe de case-load van de maatschappelijk werkers in de vier betrokken kaders kan worden bepaald. Uitgaande van zeven, in de jaren 1957-1971 gepubliceerde, case-load-rapporten, rekening houdende met de ontwikkelingen sedert dien, concludeert de commissie, dat een substantiële

Vervolg laatste pagina

Zigeuners in de pers

W. Broeder

ZIGEUNERS IN DE PERS

In oktober vorig jaar heeft de afdeling Amsterdam van Humanitas zich 'in de zigeuners gestort'.

Deze groep had een van de parkeerplaatsen van de RAI als verblijfplaats genomen. In het ledenorgaan (van Mens tot Mens) hebt u een uitgebreid verslag erover kunnen lezen (20e jaargang, nr. 2). Een van die kopjes bij dit artikel luidde 'Twijfelachtige voorlichting van sommige nieuwsbladen'. Wim Broeder gewestelijk functionaris van het gewest Gelderland heeft een aantal kranten-artikelen geanalyseerd. De resultaten van zijn werk vindt u op deze pagina's.

Toelichting bij de tabellen

Beschikbaar waren 93 krantenknipsels over de groep Joegoslavische zigeuners die eind vorig, begin dit jaar in Amsterdam verbleven. De opzet van een globale analyse van deze knipsels was erop gericht te achterhalen hoe de Nederlandse pers over de zigeuners en hun verblijf in Amsterdam heeft geschreven. Deze opzet was niet te realiseren omdat er geen zekerheid bestond over de volledigheid van de krantenknipsels. Daar echter niet alleen de beschrijving van de groep Joegoslaven voor ons interessant is, maar ook die van het optreden van de afdeling Amsterdam van Humanitas, zijn van de 93 voor handen zijnde knipsels er 84 uitgelicht. Deze zijn afkomstig van het persbureau Vaz Dias, waarbij Humanitas een abonnement heeft. In al deze knipsels komt dan ook de naam 'Humanitas' voor. Uitgaande van de nauwgezetheid van het knipsel-buro mogen we besluiten tot een redelijke volledigheid.

Zie voor een nadere toelichting onder de tabellen zelf.

Tabel 1: oordeel over 'Humanitas' met korresponderend oordeel over de zigeuners (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over Hum.	abs.	pers.	korresp. oordeel over zigeuners	abs.	pers.
positief	75	89	negatief	28	38
niet uitgesproken pos.	6	7	neg. tot neutraal	21	28
negatief (Petalo)	3	4	neutr. tot pos.	19	25
	—	—	positief	7	9
Totaal	84	100		—	—
			negatief	4	67
			neg. tot neutr.	2	33
				—	—
			negatief	2	67
			neg. tot neutr.	1	33
				—	—
			Totaal	84	100

Toelichting: een eenvoudige telling van de krantenknipsels leverde het volgende resultaat op:

In 9 van de 10 gevallen wordt prijzend over Humanitas geschreven of wordt min of meer uitvoerig uit de doeken gedaan dat Humanitas hulp heeft verschaft aan of zich heeft ingezet voor de Joegoslavische zigeuners. In de onderste tabel staat te lezen dat deze lovende woorden over Humanitas in 6 van de 10 gevallen vergezeld gingen van minder prijzende, zelfs negatieve uitlatingen over de zigeuners. Slechts in 3 van de 84 knipsels werd negatief over Humanitas gesproken. Het gaat hier om 3 knipsels, waarin de zigeuner-'koning' Petalo aan het woord wordt gelaten.

Tabel 2: oordeel over de zigeuners (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over de zigeuners	abs.	pers.
negatief	34	40
neg. tot neutraal	24	29
neutr. tot positief	19	23
positief	7	8
Totaal	84	100

Toelichting: zoals uit deze enkelvoudige tabel blijkt, werd er in 6 van de 10 gevallen negatief geoordeeld over de zigeuners. De gebezigde terminologie liep van recht-toe-recht-aan-verdacht-makingen tot wat subtielere aanduidingen d.m.v. het ten tonele voeren van anonieme personen, die zich zeer diskriminerend uitlieten. In een aantal gevallen werd er slechts verslag gedaan van het een en ander, zonder dat een mening of oordeel werd gegeven. In slechts 1 van de 10 gevallen nam de schrijver van een artikel het op voor de zigeuners.

Tabel 3: oordeel over de zigeuners vóór het bekend worden en na het bekend worden van hun vertrek (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over de zigeuners	voor		na	
	abs.	pers.	abs.	pers.
negatief	16	37	18	44
neg. tot neutr.	11	26	13	32
neutr. tot pos.	11	26	8	19
positief	5	11	2	5
Totaal	43	100	41	100

Toelichting: het leek mij aardig eens te bekijken in hoeverre de standpunten, zoals deze in de knipsels blijken, voor en na het bekend worden van het vertrek per vliegtuig naar Joegoslavië verschilden. De bekendmaking moet waarschijnlijk op of vlak voor de 14e maart gedaan zijn. Dit valt af te leiden uit de grote stroom van artikelen die over het op handen zijnde vertrek verschenen op de dag erna.

Uit de tabel blijkt dat globaal voor de 15e er iets gunstiger over de zigeuners werd geschreven dan erna. De toekenning van wat geld en het 'zonnige' vertrek van Schiphol heeft kennelijk nogal wat kwaad bloed gezet.

Tabel 4: oordeel over de zigeuners in de kranten met een oplage van 100.000 en meer en van minder dan 100.000 (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over de zigeuners	100.000 en meer		minder dan 100.000	
	abs.	pers.	abs.	pers.
negatief	16	38	18	43
neg. tot neutr.	9	21	15	36
neutr. tot pos.	13	31	6	14
positief	4	10	3	7
Totaal	42	100	42	100

Toelichting: omdat grote kranten meer lezers bereiken(?) is het wellicht zinnig de knipsels te scheiden naar de oplage van de kranten waaruit ze afkomstig zijn.

Het verschil tussen grote en kleine kranten is niet groot, de laatste zijn iets negatiever.

Tabel 5: oordeel over de zigeuners voor het bekend worden en na het bekend worden van hun vertrek, in de kranten met een oplage van 100.000 en meer en van minder dan 100.000 (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over de zigeuners	minder dan 100.000				100.000 en meer			
	voor		na		voor		na	
	abs.	pers.	abs.	pers.	abs.	pers.	abs.	pers.
negatief	12	39	4	37	4	33	14	47
neg. tot neutr.	6	19	3	27	5	42	10	33
neutr. tot pos.	10	32	3	27	1	8	5	17
positief	3	10	1	9	2	17	1	3
Totaal	31	100	11	100	12	100	30	100

Tabel 6: oordeel over de zigeuners in kranten die Amsterdam uitkomen en die elders in Nederland verschijnen (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over de zigeuners	Amsterdam		Elders	
	abs.	pers.	abs.	pers.
negatief	16	36	18	46
neg. tot neutr.	10	22	14	36
neutr. tot pos.	13	29	6	15
positief	6	13	1	3
Totaal	45	100	39	100

Toelichting: 'n combinatie van de tabellen 3 en 4 het verschil in standpunt voor en na het bekendmaken van het vertrek is bij de kleine kranten groter dan bij de grote; eerstgenoemde waren zowel positiever ervoor, als negatiever erna.

Toelichting: maakt het wat uit wanneer we de kranten die in A'dam en de kranten die elders in Nederland verschijnen vergelijken? Uit deze tabel laat zich aflezen dat de kranten die in A'dam uitkomen minder negatief en wat meer positief over de groep zigeuners hebben geschreven. Dichter bij het vuur en daardoor meer begrip voor kou?

Tabel 7: oordeel over de zigeuners voor en na het bekend worden van hun vertrek, in kranten die in Amsterdam uitkomen en die elders verschijnen in Nederland (in absolute aantallen en percentages)

oordeel over de zigeuners	Amsterdam				Elders			
	voor		na		voor		na	
	abs.	pers.	abs.	pers.	abs.	pers.	abs.	pers.
negatief	13	37	3	30	3	38	15	48
neg. tot neutr.	7	20	3	30	4	50	10	32
neutr. tot pos.	10	29	3	30	1	12	5	16
positief	5	14	1	10	—	—	1	4
Totaal	35	100	10	100	8	100	31	100

Toelichting: voor de kranten die in A'dam verschijnen geldt dat ze zowel iets negatiever als iets positiever voor de bekendmaking schreven. Voor de kleine

geldt dat ze iets positiever en iets negatiever na de bekendmaking schreven.

W. Broeder.

Naar aanleiding van: Wie is van hout

een gang door de psychiatrie door Jan Foudraine*

H. van Dijk

Dit boek is een onverbiddelijke bestseller om met Jan Cremer te spreken. En dat is toch wel vreemd voor een boek over psychiatrie. De ondertitel doet denken aan een studieboek of aan een inleiding tot de psychiatrie. En dat soort gaat nu eenmaal niet zo snel over de toonbank. Waarom is het dan toch zo populair geworden? De eerste reden hiervan is m.i. dat het een relaas is van iemand, die niet ja en amen zei op alle in de psychiatrie geldende ideeën. De belangrijkste daarvan is de opvatting dat mensen zich 'gek' gedragen omdat er een afwijking zit in hun hersenen, die al of niet genezen kan worden met pilletjes, elektroshocks of een hersenoperatie. Foudraine stelt daar zijn idee tegenover: door een werkelijk gevoel van solidariteit met de 'patiënt' kom je er achter dat alle vreemde dingen die hij doet, die hij zegt, symbolische uitingen zijn van reacties op vroegere leefomstandigheden. Je haalt met deze idee de psychiatrie uit de medische context. Het woord patiënt vervalt daarmee. (Overigens zou ik best eens van een maatschappelijk werker een stukje over de solidarisering met de cliënt zoals dat in het boek naar voren komt — samen met je cliënt poep wegbrengen, samen met je cliënt een worsteling beginnen, samen met je cliënt reageren op beider sexualiteit — willen lezen). De psychiatrie als gedragswetenschap in plaats van medische wetenschap komt mij zeer logisch voor. Hoe vaak komt het niet voor als iets tegenzit, niet wil lukken, dat je denkt: 'En nou verdorrie, ram ik de heleboel in mekaar.' Zo'n gevoel heeft niets te maken met een fysiologisch afwijkingje in de hersenen. Een tweede reden in populariteit van dit boek is wellicht gelegen in het feit dat we graag lezen over gekke mensen, omdat we in wezen allemaal een kronkel hebben. Zoals de oorlogszuchtige mensen, die ik ken, nogal wat oorlogsromans op hun boekenplank hebben

staan en bijzonder graag naar oorlogsfilms gaan.

De derde reden waarom ik zo genoten heb van dit boek en waarom ik vind dat het nog meer gelezen zou moeten worden ligt in de beschrijving van de omgeving waarin cliënten van de psychotherapeut dagelijks verkeren. Om duidelijk te maken wat ik hiermee bedoel geef ik eerst in het kort een stukje inhoud weer.

Upper Cottage

Foudraine gaat na zijn opleiding naar de Verenigde Staten van Amerika om te werken in een als vooruitstrevend bekendstaande psychiatrische inrichting. De naam is Chestnut Lodge. Hij wordt daar belast met de leiding van een kleine afdeling, genoemd Upper Cottage, waarin dertien schizofrene vrouwen wonen. Ik schrijf hier zeer bewust 'wonen' en niet 'opgenomen zijn'. De laatste uitdrukking geeft iets tijdelijks aan, naar mijn gevoel, en het eerste iets blijvends, want daar lijkt het verblijf het meeste op. Foudraine beschrijft een zestal van de dertien: de eerste woont er al 25 jaren, de tweede eveneens, de derde 14, de vierde 15, de vijfde is een 'jonkie', ze zit er pas 8 jaar en de laatste, 12 jaar. Deze vrouwen hebben regelmatig contact met hun 'analyticus', vaak meerdere malen per week. Erg veel succes heeft de behandeling dan ook niet gehad. Deze afdeling 'Upper Cottage' heeft een eigen staf van verplegers, huishoudkundige helpsters, zowel mannen als vrouwen. En zij doen alles voor de aanwezige vrouwen: kamers schoonmaken, de cliënten wassen, hen naar het toilet brengen, baden, naar bed brengen, bedden opmaken, met hen wandelen, eten voeren; wat je ook maar kan verzinnen, het wordt voor de inwoners van Upper Cottage door anderen

gedaan. Ze hoeven, in de meest letterlijke zin van het woord, geen poot uit te steken.

Foudraine brengt daar verandering in. Hij is van mening dat de cliënten, gezond van lijf en leden als ze zijn, best in staat zijn allerlei dingen te doen, zoals zichzelf wassen, geld gebruiken in plaats van bonnetjes, zelf eten en dat soort toestanden. Het gevolg is dat het keurig nette dagelijkse gebeuren in Upper Cottage duidelijk wordt verstoord. Het wordt er een 'pan'. De één gooit met hamburgers, de ander verscheurt een paar dollarbiljetten, woedeaanvallen, huilbuien en andere wanordelijke toestanden zijn de orde van de dag. Maar heel langzaam komt er verbetering in het gedrag van de cliënten.

De staf is ook niet zo bijster enthousiast over de plannen van zo'n vreemde jongen uit Europa. Als de inwonsters zichzelf leren helpen wat is hun taak dan nog? Zouden zij dan niet de kans lopen ontslagen te worden? Dat zit er natuurlijk in, maar de verplegers en huishoudkundige hulpen worden nu veel directer en actiever ingeschakeld bij het veranderingsproces dat in de cliënten zou moeten plaatsvinden. Ook worden de stafvergaderingen opengesteld voor de inwonsters, die na verloop van tijd er toe over gaan om als er, huns inziens, iets onjuists wordt gezegd dat recht te zetten.

Dat is nog niet het einde van de veranderingen die Foudraine doorvoert. Hij gaat er zelfs toe over de inwonsters elkaar te laten helpen en hij tracht ook nog alle medische handelingen, begrippen e.d. uit de omgeving weg te bannen. Geen woorden meer als dokter, patiënt, medische behandeling, zelfs het woord 'cliënt' is niet goed meer, net zo min als het begrip therapie. Upper Cottage is geen ziekenhuis meer, maar een school om te leren leven, om met elkaar om te gaan. De psychotherapeut wordt leraar, de patiënt of cliënt wordt student.

Het staat er allemaal zo gemakkelijk, het klinkt zo logisch wat Foudraine bedacht en doorgevoerd heeft. Natuurlijk, er waren weerstanden, bij staf, collega's en studenten. Het moeilijkste, en dat hangt overigens nauw samen met de weerstanden bij de genoemde groepen, was de worsteling met de bureaucratie, want de psychiatrische inrichting is een bureau-cratie.

Wat is nu een bureaucratie, wat zijn de kenmerken ervan? Deze zijn:

1. een opbouw als van een pyramide: één mannetje aan de top (of een paar), meer mannetjes vlak daaronder, nog

wat meer mannetjes op hun beurt weer daaronder en via via, kom je tot de grote massa uitvoerders aan de voet;

2. een grote hoeveelheid regels en regeltjes, die de gedragingen voorschrijven aan de mensen binnen de structuur;

3. een grote mate van specialisatie in functie en competentie en een daarmee samenhangende arbeidsverdeling.

Deze organisatievorm staat de groei van de persoonlijkheid — en waarom zit je anders in een inrichting — in de weg, omdat deze vorm, gebaseerd op de principes van taakspecialisering en commandoketens van gezagsdragers, niet voldoende rekening houdt met de psychologische behoeften van mensen, zoals deze de laatste jaren in moderne theorieën over menselijke persoonlijkheidsontwikkeling zijn neergelegd (blz. 258).

Tot zo ver een korte weergave van een deel van het boek. Ik heb er een duidelijke reden voor waarom ik juist dit deel heb uitgekozen. Het klinkt misschien vreemd, maar we kunnen iets leren van die vrouwen die door de samenleving een bordje om hun hals gehangen hebben gekregen met daarop de woorden: onaangepast, gek, schizofreen. Het is ook te gek dat we deze mensen hebben weggeloopt in vriendelijke gebouwen in een mooi stukje bos, ver weg van de bewoonde wereld, het echte gekkenhuis. Dit laatste opmerking moet ik natuurlijk even waarmaken.

De pijnlijke vergelijking

Een handjevol mensen wil wat

veranderen in de samenleving omdat het vraagtekens zet bij algemeen aanvaarde uitgangspunten zoals b.v. dat meer welvaart de belangrijkste drijfveer is voor het menselijk handelen en dito initiatief. Dat soort mensen wordt altijd een beetje vreemd gevonden door mensen die geen kritische vraagtekens zetten.

Waren het b.v. geen halve zachte idioten die een jaar of tien geleden protesteerden bij de RAI-automobiel-tentoonstelling tegen nog meer auto's en nog meer uitlaatgassen? Wat was onze mening over die allereerste protesteerders (aan het eind van de jaren vijftig) tegen de deelname van een portugees militair muziekkorps bij een taptoe in Amsterdam? Iedereen kan zo wel een paar voorbeelden voor zich zelf vinden. Als we dié mensen nu eens op een lijn zetten met Foudraïne. De overheid, die alles doet, identificeren we met de staf van Upper Cottage die alles deed voor de inwoners. Immers, de overheid zorgt voor de AOW, voor de treinen, voor de aanleg van de wegen, voor de bouw van scholen, en ga zo maar door, ze doen dat, ze doen dit; de politici, ze zeggen dit en ze zeggen dat. Er wordt altijd gepraat door zeer vele mensen over 'ze' en nooit over 'we'. Het houdt niet op bij de overheid en de politici; 'ze' is ook de vakbond, 'ze' is ook de kerk, 'ze' is ook het bedrijfsleven, 'ze' is ook de leiding van een bedrijf.

En wie kunnen we nu vergelijken met de patiënten? Ons zelf. Wij zetten nooit vraagtekens. Wij laten alles voor ons doen, wij houden vast aan allerlei taboetjes. Wordt er eens eentje ter discussie gesteld, dan worden we onzeker en vervolgens boos. Denk maar

eens aan de uitzending van 'Zo is het toevallig ook nog eens een keer', die de heilige t.v.-koe ter discussie stelde. Kijk ook eens naar een voetbalwedstrijd van Ajax. We verkleden ons allemaal op dezelfde manier: rood-witte petjes. En als een van de tegenstanders onze helden wat ruw benadert dan krijgen we een collectieve woedeuitbarsting. Neem bijvoorbeeld de volkshuisvesting. We laten de deskundigen bepalen dat onze huisdeurtjes **hetzelfde kleurtje** krijgen, dat we in de slaapkamer slapen en kinderen verwekken, we laten toe dat er al jaren lang een woningnood is. Maar als er iemand roept dat de grond gesocialiseerd moet worden, dan roepen wij als bezitslozen boos uit: 'Hoe durf je dat voor te stellen en we stemmen niet meer op jouw partij'.

Tot slot die bureaucratische organisatievorm van de psychiatrische inrichting. Het is bijna overbodig om te zeggen dat die hetzelfde is als de totale samenleving.

Ook Humanitas toont duidelijk overeenkomsten met Upper Cottage. De leden zijn apathisch, de besturen vormen een bureaucratie en besturen ook niet meer echt; het zijn de functionarissen, de deskundigen, die zeggen hoe het moet, die zeggen: we moeten de samenlevingsopbouw als taak er bij nemen. En de bestuursleden zeggen dat braaf na: 'Humanitas moet aan samenlevingsopbouw gaan doen'. Als je bedenkt dat samenlevingsopbouw een woord is voor die activiteiten van mensen, gericht op vormgeving, materieel, aan de woon- en leef-omgeving, dan zullen we ongelooflijk veel moeten doorbreken. Niet de vraag of 'Humanitas aan samenlevingsopbouw

Vorming van welzijnsbeleid*

Evolutie en evaluatie van het opbouwwerk.

Vanuit de maatschappijkritische stromingen wordt de sociologie verweten dat zij te weinig zich biedt op makrosociale processen en onvoldoende belangstelling heeft getoond voor allerlei vormen van beleid die zich in deze processen voordoen. Ook Peper wijst hierop: de sociologie zou aan maatschappelijke en professionele relevantie winnen wanneer zij meer aandacht zou besteden aan het systeem van

beïnvloeding dan aan degenen die de invloed ondergaan, meer aan de besturing dan aan de bestuurden.

Met name in de welzijnssektor staan beleid en de inbreng van sociologische zijde ter discussie. Peper heeft dit terrein gekozen voor een grondige analyse van het beleidsproces, en dan in het bijzonder het beleidsproces met betrekking tot het opbouwwerk. Hij onderzoekt en waardeert de doelstellingen en middelen van zulk beleid en stelt veranderingen voor in het algemene welzijnsbeleid. Uitgangspunt voor zijn analyse is dat

de ontwikkeling van een beleid een institutionaliseringsproces is; zijn boek is dan ook mede een bijdrage aan de theorie van de institutionalisering. Het boek is van belang voor ieder die in de welzijnssektor studeert of anderszins werkzaam is. Dr. Bram Peper (1940) studeerde sociale geografie met specialisatie niet-westerse sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en is thans als lector in de beleidssociologie verbonden aan de faculteit der sociale wetenschappen van de NEH te Rotterdam.

*) Door Bram Peper, Uitgever Boom, Meppel, prijs f 19,90

moet gaan doen' maar of wij, besturen, leden, functionarissen aan samenlevingsopbouw gaan doen, is op zijn plaats. Moeten we daarvoor niet eerst 'studenten' worden in de zin, die Foudraine eraan geeft?

Verandering in welke richting?

We gaan nog even terug naar Foudraine. In een van de laatste hoofdstukken van zijn boek stelt hij dat het afwijkende gedrag het gevolg is van de spanningen in een ongelooflijk ingewikkelde samenleving en dat 'gek doen' een protest daartegen is. Het afwijkend gedrag is een signaal-functie, die hervorming van een bepaalde samenleving dwingend suggereert (blz. 413). Als je gaat veranderen, dan moet je weten in welke richting je gaat veranderen. Foudraine stelt nu dat de samenleving o.a. door de bureau-cratische organisatie totaal is 'ontmenselijkt'. De mens is vervreemd en het tot niet-mens worden, tot ding gemaakt worden is ook het thema dat het werk van Karl Marx door trekt. Zijn filosofie is een protest tegen de vervreemding. Tegen de ontmenselijking in de westerse industriële samenleving. Foudraine citeert Erich Fromm: Opnieuw moet er de nadruk op worden gelegd dat de doelstelling van Marx niet beperkt blijft tot de emancipatie van de werkende klasse, hij wil de emancipatie van het menselijk wezen... (blz. 419). En verder: het gaat om de humanistische waarden van vrijheid, zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid van het individu (blz. 426). Het laatste hoofdstuk 'De toekomst' gaat over de verwachting die de schrijver koestert ten aanzien van de ontwikkeling van de psychiatrie. Eén opmerking wil ik u niet onthouden. Op blz. 440 staat: Met nadruk moet hier worden gewezen op het gevaar dat zonder een maatschappijcritische instelling en scholing in het tot stand brengen van veranderingen (...) zullen wij er niet komen. Ook dit kunnen we op ons, verenigd in Humanitas, betrekken. Hoe, dat zoekt u als lezer zelf maar uit en verschuil u niet achter het veel gehoorde in Humanitas: we weten niet precies wat samenlevingsopbouw is. Er is tenminste één hele voortreffelijke 'Inleiding tot de samenlevingsopbouw'. Titel en schrijver? Zie boven dit verhaal.

Onze tijd

Er was een dag.
Waarop er stilte heerste rond de banen.
Geen zilvere vogels stegen op.
De anderen kon je horen.
Het was maar één dag.
jammer!

Leven met de jaren

J. in 't Veld

Boekbespreking

Onder deze titel is bij de uitgevers Gottmer en Paris een boek verschenen, dat behulpzaam wil zijn bij het ouder worden. Het is dus in de eerste plaats bedoeld voor degenen, die wij als bejaarden plegen aan te duiden, de mensen van 65 jaar en ouder. Maar daarnaast ook voor hen, die de grens van hun pensionering beginnen te naderen, de mensen tussen 55 en 65. Er zijn er te velen, die door het bereiken van de 65-jarige leeftijd overvallen worden; zij waren gewend aan een druk leven en komen nu plotseling terecht in een leegte. Het is heel belangrijk, dat zij gewezen worden op de noodzaak zich tijdig voor te bereiden op deze overgang en zich te bezinnen op de vraag, hoe hun leven na de pensionering te gaan inrichten.

Het boek, geschreven door een aantal deskundigen onder redactie van Harriet Freezer, bevat een schat van informatie, die van veel nut kan zijn bij het zoeken naar een nieuwe levensvulling. Men moet niet bang zijn voor het ouder worden; slechts 3% van de 65-plussers is werkelijk hulpbehoevend. De mogelijkheid wordt geopend zich te gaan wijden aan die dingen, waarin men echt plezier heeft. Er is geen dwang meer, behalve, die, welke men zich oplegt of door anderen laat opleggen om wille van familieverbanden, fatsoensoverwegingen, e.d. Tegen dit laatste moeten de ouderen zich verweren; het besef moet rijpen, dat de bejaarden recht hebben op een eigen leven.

Er zijn genoeg mogelijkheden voor een nieuwe levensvulling. Men kan zich aan een hobby wijden, waaraan men vroeger niet toe kwam. Het boek geeft een hele lijst van voorbeelden. Men kan anderen helpen; maat-

schappelijke dienstverlening is geen monopolie voor beroepskrachten; ook voor vrijwilligers valt er wel een en ander te doen; vele bejaarden lijden onder vereenzaming; een beetje medeleven kan wonderen doen; voor de afdelingen van Humanitas ligt hier een dankbare taak. Men kan contacten met anderen zoeken door groepswerk, groepsreizen en sociëteiten. Men kan zich wijden aan studie, zich op de hoogte houden van wat in de wereld gebeurt. Waarop het aankomt is, dat men actief blijft, zowel lichamelijk als geestelijk, dat men belangstelling blijft houden ook voor de naaste omgeving. Uit dit oogpunt is het mede van belang dat men waakt voor zijn gezondheid en daartoe o.m. aandacht wijdt aan de voeding, die aan de leeftijd moet worden aangepast.

Het boek is keurig verzorgd en gezet in een duidelijk leesbare letter. Voor hen, die voornamelijk van de A.O.W. moeten leven, kan de prijs van f 17,50 misschien een bezwaar zijn.

Bejaardensociëteiten of andere contactgroepen zouden daarin een aanleiding kunnen vinden om enkele exemplaren aan te schaffen ten behoeve van de leden. Men heeft dan tevens stof voor vruchtbare discussies.

Als ik dan kom tot een oordeel over het boek, zou ik voorop willen stellen, dat de bejaarde, die zijn tijd nuttig weet te besteden, die geestelijk fit is en gezonde lichaamsbeweging niet schuwt, de dood kan zien als het natuurlijk einde van het leven, niet gebukt gaat onder allerlei kwaaltjes, geen last heeft van seksuele frustraties en zich verheugen mag in een gelukkig huwelijk en een prettige verstandhouding met kinderen en kleinkinderen, aan een dergelijk boek niet veel behoefte zal voelen, al staan er ook voor hem wel wetenswaardige dingen in.

Daarnaast zijn er ongetwijfeld velen, die moeite hebben met het leven op de oude dag. Zij kunnen uit het boek waardevolle aanwijzingen putten, die het hun mogelijk maken het leven beter aan te kunnen. Maar ik vrees, dat er onder hen een groot aantal schuilt, dat aan het lezen van dit boek eenvoudig niet toekomt, omdat zij te veel vereenzaamd zijn of door bepaalde oorzaken alle levensinteresse verloren hebben. Ik denk b.v. aan weduwen, die geen kinderen en kleinkinderen hebben en moeilijk aansluiting vinden bij anderen. Of aan mensen die zó door het leven geslagen zijn, dat er in hun hart nog slechts plaats is voor verbittering.

De zwakken, de eenzamen en de verbitterden zullen aangewezen blijven op de steun van anderen in het kader van de maatschappelijke dienstverlening. Zij, die zich daartoe groepen voelen,

zullen op hun beurt veel nut kunnen hebben van het hier besproken boek. Het vorenstaande zou de indruk kunnen wekken, dat het voornamelijk gaat om de gepensioneerde man. Voor de gepensioneerde vrouw geldt natuurlijk vrijwel hetzelfde. De pensionering van de man zal voorts ook het leven van zijn vrouw beïnvloeden en een belangrijke wijziging brengen in hun onderlinge verhouding. Zij zullen gezamenlijk voor problemen komen, zoals de bestiering van het huishouden, vragen van huisvesting, overweging van wat gebeuren moet bij overlijden van één hunner, e.d. Ook aan die vraagstukken wordt in het boek ruime aandacht geschonken.

Ik heb dus grote waardering voor het boek, maar toch voel ik één bezwaar. De bejaarden worden naar mijn smaak nog te veel gezien als een groep, die haar bijdrage aan het maatschappelijk leven heeft geleverd en nu verder mag genieten van de haar toekomende rust, zij het dan geen rust in de letterlijke zin van het woord. Hier nu mis ik een krachtig pleidooi om werkzaam te blijven op politiek terrein. Men zou natuurlijk kunnen redeneren: wat zullen de bejaarden zich nog druk maken; laat nu de jongeren maar eens tonen, wat zij er van terecht brengen. De bedreigingen, waaraan de mensheid in wat verdere toekomst wordt blootgesteld, voortgaande bevolkingsgroei en milieuverontreiniging, uitputting van grondstoffen-voorraden en daaruit voortvloeiende toeneming van spanningen, liggen zo ver weg, dat het hun tijd wel zal uitduren. Waarover zouden zij zich dan zorgen maken?

Maar er is ook nog zo iets als een verantwoordelijkheid tegenover het nageslacht. Het feit, dat men de 65 gepasseerd is, kan daarvan niet ontheffen. Nu kan niet ontkend worden, dat de jongeren het niet gemakkelijk maken. De tijd is voorbij, dat aan het oordeel van de ouden met hun rijke ervaring grote waarde werd gehecht. Nu is het veel meer: die ouwe sokken kunnen het versnelde tempo van de maatschappelijke ontwikkeling niet bijhouden! Ik heb er alle begrip voor, dat men leeftijdsgrenzen stelt voor het bekleden van politieke- en bestuursfuncties. Maar de bejaarden kunnen toch nog wel op andere wijze worden ingeschakeld.

Aan dit belangrijke aspect wordt in het boek slechts zeer terloops aandacht gewijd. Nu enkele vervolg-delen op het boek in uitzicht zijn gesteld, mag gehoopt worden, dat daarin ook dit respect meer tot zijn recht zal komen.

Overden- kingen bij de werkbij- eenkomst 'bouwplaats'

P. M. G. I. Helder

Zoals u bekend, is door de toenemende professionalisering van de maatschappelijke dienstverlening en het, — mede door toedoen van de subsidie-regelingen van het ministerie van C.R.M. — allengs overal tot stand komen van algemene instellingen voor maatschappelijk werk, Humanitas zich aan het heroriënteren over de taak van de vereniging. Reeds enige jaren heeft Humanitas zich ook toegelegd op de samenlevingsopbouw, waarin juist ruimte is voor het werk van de vrijwilliger.

De bijeenkomst had ten doel het begrip samenlevingsopbouw te verduidelijken. Naast de discussie hierover kwam als voornaamste vraag naar voren: welke taak heeft Humanitas hierbij? Uiteindelijk werd het onderwerp van discussie verlegd van de samenlevingsopbouw naar het bepalen van het 'eigen gezicht' van Humanitas bij de maatschappelijke dienstverlening en de samenlevingsopbouw.

Door de leiding van de bijeenkomst was veel werk besteed aan de uitwerking van het thema 'samenlevingsopbouw'. Haar opzet van de bijeenkomst was om — uitgaande van het gegeven, dat Humanitas als taak de samenlevingsopbouw ook feitelijk zal aanvaarden — te verduidelijken hoe een bijdrage geleverd kan worden middels de samenlevingsopbouw aan het goed functioneren van de samenleving. Hiertoe waren 6 projecten ingericht, voor het merendeel minderheidsgroepen betreffende. Bijvoorbeeld het project Overflakkee: een aantal minderheids-groepen, die worden overheerst door een streng orthodoxe meerderheid, zijn door Humanitas bij elkaar gebracht. Doordat deze groepen door Humanitas om de tafel zijn gezet kwam bij hen het gevoel, dat ze toch met zijn allen zelf iets konden doen aan de verbetering van hun situatie. Mede naar aanleiding van deze projecten kwam uit de discussies de

vraagstelling naar voren, of de tot nu toe geboden vormen van maatschappelijke dienstverlening geen lapmiddelen zijn; moet Humanitas hier mee doorgaan, ofwel zich gaan toeleggen op andere vormen van hulpverlening, en tenslotte, wat is haar taak hierbij (het eigen gezicht van Humanitas). Vrijwel algemeen aanvaard werd, dat het een taak van Humanitas zal blijven om problemen te signaleren, hierbij in te springen en mede, samen met anderen, hulp te verlenen en veldwerk te verrichten. Deze hulpverlening moet je echter kritisch blijven begeleiden, opdat je niet in de problemen verdrinkt en wellicht juist daardoor bestaande onjuiste structuren helpt in stand te houden. Hiermede werd dan wel het woord 'lapmiddelen' verworpen, maar daarmee was de zaak nog niet af. Naar mijn idee ga je dan pas aan samenlevingsopbouw doen, wanneer je vanuit de hulpverlening, vanuit de problemen waar je mee bezig bent om ze te helpen oplossen, de mentaliteit op niet-politieke wijze gaat beïnvloeden om aldus ook te pogen de structuren te wijzigen. Overigens zal dit een van de vele vormen zijn, waarin de samenlevingsopbouw vorm gegeven kan worden. Zo is er de — op de bijeenkomst nauwelijks aan bod gekomen — opvatting, dat samenlevingsopbouw niets anders is dan er aan werken, dat mensen 'samen' leven. Er zijn immers ook mensen, die niet functioneren in de samenleving, zonder dat dit in eerste instantie verweten kan worden aan de bestaande structuren. Dit kan bijvoorbeeld liggen aan

karakter, ziekte of handicaps. Samenlevingsopbouw in deze zin moet zich dan richten op diegenen, die werkelijk behoeften hebben aan persoonlijke contacten (al dan niet in hun naaste omgeving, buurt of wijk) en om welke reden dan ook niet in staat zijn zelf die contacten te leggen en aan te houden. Als voorbeeld om hieraan iets te doen kan genoemd worden: het laten functioneren van mensen in groepen, zoals dat geschiedt in clubhuizen, bejaardensociëteiten en activiteiten van wijkverenigingen.

Op de bijeenkomst nu is in de discussies juist de gerichtheid op het veranderen van — als onjuist ervaren — algemeen heersende opvattingen (mentaliteits-beïnvloeding) en structuren als doel van de samenlevingsopbouw geponeerd. Tenzij je je dan hierin beperkt tot juist de problemen, waarmee de veldwerkers zich bezig houden en waarbij zij hulp verlenen, krijg je onvermijdelijk de grote kans op een politieke opstelling van Humanitas.

Aansluitend hieraan werd de vraag gesteld naar het eigen gezicht van Humanitas. Omdat te realiseren werd voorgesteld, dat de diverse problemen zouden worden doorgegeven aan het hoofdbestuur. Dit bestuur zou dan een 'plein'-functie vervullen: een markt als het ware, waar alle vragen bij elkaar komen, worden doorgesproken en van waaruit dan de visie van Humanitas tot stand komt en het eigen gezicht wordt bepaald.

In dit verband kwam ook ter sprake, of je moet blijven doorgaan met de ad hoc standpuntbepaling, — waarbij een afdelingsbestuur dan nog in een concreet geval een van het hoofdbestuur afwijkend standpunt kan innemen, — ofwel moet er een algemeen eensluidende visie van Humanitas zijn. Opgemerkt werd, dat je er vanuit moet gaan, dat alle leden van Humanitas een algemene eensluidende visie hebben.

Ondertussen bleef de vraag gesteld worden naar de specifieke taak, ofwel de functie, van Humanitas bij de samenlevingsopbouw en de maatschappelijke dienstverlening. Als deze vormen van hulpverlening steeds meer ontzuild worden en op den duur door de meer algemene instellingen worden verricht, wordt dan Humanitas niet de vierde zuil, die deze ontwikkeling dan juist in de weg staat? Dit werd categorisch ontkend. De vraag naar een ideologie bleef echter gesteld worden. Om kort te gaan, noch is veel duidelijker geworden welke richting Humanitas met de samenlevingsopbouw op wil gaan, noch wat het eigen gezicht van Humanitas bij de samenlevingsopbouw en de maatschappelijke dienstverlening zal zijn.

Over het eigen gezicht van Humanitas

Over het eigen gezicht van Humanitas, of wel de functie van Humanitas, mijnerzijds het volgende. Zoals ik heb begrepen is Humanitas destijds opgericht om daar hulp te verlenen, waar de zuilen niet werkzaam waren. Nu deze zuilen wankelen en zich binnen deze zuilen andere opvattingen hebben ontwikkeld en zich nog zullen ontwikkelen, ontstaat er een vacuüm. Het buiten-kerkelijk-zijn was in het verleden een voldoende bindmiddel, thans echter niet meer zo ter zake doende. Als reden voor het bestaan van Humanitas, die zich toelegt op het verlenen van hulp aan anderen, náást andere verenigingen en instellingen, kan genoemd worden, dat Humanitas een vereniging vormt, waarin mensen met bepaalde opvattingen zich thuis voelen en zich wel bevinden (in het jaarverslag van het gewest Zuid-Holland over 1970 staat: 'dat wij met betrekking tot het leveren van bijdragen aan de samenlevingsopbouw, de vereniging moeten presenteren als een actiekader voor allen die zich, wat betreft hun activiteit op maatschappelijk terrein, niet thuis voelen in de traditionele confessionele kaders en kiezen voor het 'vrij' van leerstelligheidsbeginsel.' Haar meer bijzondere taak is het — en dit is broodnodig — mensen hulp te verlenen, die inzake de dienstverlening etc. tussen de wal en het schip vallen. Zij vormt dan naast de zuilen de **algemene** vereniging. Haar functie (te onderscheiden van haar **taak**) is, dat niet weer andere verenigingen op hetzelfde werkteerrein ontstaan met de pretentie algemeen te zijn, zodat versnippering wordt voorkomen. Humanitas vormt alreeds de algemene vereniging op haar werkgebied met een aanwezige landelijke organisatie en eigen apparaat. Er hoeft geen ideologie gezocht te worden, ook al valt de buiten-kerkelijkheid als bindmiddel weg. Men hoeft ook niet schichtig te staan tegenover de zuilen; integendeel, waar mogelijk moet er met deze worden samengewerkt. Ik zelf zou het in hoge mate betreuren indien de zuilen zouden wegvallen. Blijft Humanitas de buitenkerkelijkheid toch als bindmiddel zien dan kiest men m.i. niet voor het 'vrij-van-leerstelligheidsbeginsel' en staat Humanitas zichzelf in de weg de algemene vereniging voor maatschappelijke dienstverlening en samenlevingsopbouw te zijn.

Enquête onder de lezers van ruimte in het drugbeleid

Mensen die bij de politie werken zijn opvallend méér tegen legalisering van privé-gebruik van cannabis dan werkers in andere groepen.

Dat is een van de verrassende gegevens die een enquête heeft opgeleverd onder lezers van 'Ruimte in het drugbeleid'. Ruimte in het drugbeleid, ook wel het rapport-Hulsman genoemd, is een publicatie van het Algemeen Centraal Bureau voor de Geestelijke Volksgezondheid, waarin werd gepleit voor geleidelijke afschaffing van de eenzijdig-strafrechtelijke benadering van drugmisbruik, met om te beginnen legalisering van privé-cannabisgebruik. Om te weten te komen wat de lezers van deze opvattingen vonden, voerde de Stichting Alcohol- Drugonderzoek een begeleidende enquête uit.

De enquête is door 17,5 procent van de ontvangers beantwoord en daarom niet representatief. Maar binnen het raam van degenen die wel antwoordden, vallen interessante vergelijkingen te maken. Van de politiemensen die antwoorden, is 56 procent voor en 47 procent tegen legalisering van privé-cannabisgebruik. De politie neemt daarmee een eenzame positie in. Het enquête-rapport zegt: 'In weerwil van de gangbare betekenis van die term is een subcultuur in onze maatschappij aangetroffen, waarop recente informatie betreffende drugs en druggebruik is afgestuit'.

Mensen die bij de rijksoverheid werken zijn met 87 procent voor en met 13 procent tegen legalisering, bij de gemeentelijke overheid ligt de verhouding 88-10, bij de magistratuur 88-12. In alle andere categorieën (onderwijs, jeugdwerk, maatschappelijk werk, gezondheidszorg, alternatieve hulpverleningen schommelt het percentage voorstanders om de 94, met het jeugdwerk 96 als top.

De enquêteurs geven voor deze verschillen de volgende verklaring: 'Het is de taak van de politie om konformerend aan de bestaande regels

af te dwingen. In deze positie is het een psychologische noodzaak om de juistheid en rechtvaardigheid van de bestaande regels zo min mogelijk ter discussie te stellen. Aan de andere kant worden jeugdwerkers ervoor betaald om de persoonlijke ontwikkeling en de ontwikkeling van een eigen groeps cultuur van jonge mensen zo goed mogelijk te laten verlopen. Deze geheel andere

GELEZEN IN DE VOLKSKRANT

Het PvdA-Kamerlid Jan Schaefer heeft in het geharrewar over de abortuswetgeving en gezinsplanning de volgende motie opgesteld en ter ondertekening aangeboden aan de KVP. 'De Kamer, gehoord de discussie over de family-planning, verzoekt de regering in het verlengde van het regeerakkoord over de abortuswetgeving, de conceptie alleen nog toe te staan in erkende inrichtingen en niet dan nadat het betrokken paar voor een deskundigen-team is verschenen, en gaat over tot de wanorde van de nacht.'

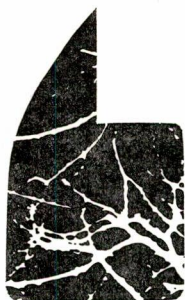
Samenvatting onderzoek homo-sexualiteit

positie brengt, gezien de resultaten van deze enquête, ook een geheel van de officiële beleidslijn ten aanzien van druggebruik afwijkende instelling met zich mee.'

De enquête bracht in het algemeen aan het licht dat een ruime meerderheid van degenen die aan de enquête hebben meegewerkt het in grote lijnen eens is, zowel met de in het rapport ontwikkelde visie op druggebruik, als met de concrete beleidssuggesties die daaruit volgen.

Negen van de tien respondenten stemmen in met de suggestie dat het privé-gebruik van cannabis niet langer wettelijk strafbaar behoort te zijn. Een betrekkelijk grote eenstemmigheid bestaat over de in het rapport centrale gedachte dat strafrechtelijk optreden tegen elke vorm van druggebruik niet alleen gedoemd is tot inefficiëntie, maar ook in de praktijk eerder schadelijke dan wenselijke gevolgen zal hebben.

Er zijn aanwijzingen dat de opinie over het op het ogenblik meest controversiële punt in de discussie over drugsproblematiek, namelijk de vraag of privé-gebruik van cannabis al of niet moet worden toegestaan, in sterke mate samenhangt met opvattingen over juridische regulering van gedrag in het algemeen en speciaal op het gebied van zedelijkheid. Het is waarschijnlijk dat de instelling tegenover druggebruik niet in de eerste plaats gebaseerd is op een rationeel afwegen van risico's en positieve mogelijkheden, maar eerder een aspekt is van een persoonlijke, fundamentele waardeoriëntatie en maatschappijvisie. Dit zou in concreto betekenen dat het al of niet willen vrijlaten van het privé-gebruik van cannabis voornamelijk een kwestie van moraal is. Wie zich opstelt voor handhaven van strafbaarheid van cannabis zal o.n.a. de waarde van het konformereren aan het bestaande systeem en de 'officiële' moraal laten prevaleren boven de waarde van individuele vrijheid tot het bepalen van de eigen levensstijl. Aldus de enquête. De resultaten van de enquête zullen ter kennis worden gebracht van ministerraad en parlement. De enquête-resultaten zijn in druk te verkrijgen via overmaking van f 2,75 op de Algemene Bank Nederland, v. Baerlestraat 30, Amsterdam op rekening nr. 544014081 tnv. Stichting voor wetenschappelijk onderzoek van Alcohol - en Druggebruik, De Lairessestraat 39, Amsterdam.

1. Inleiding

In opdracht van de stichting onderzoek minderheden en met subsidie van het ministerie voor cultuur; recreatie en maatschappelijk werk heeft het seminarium voor massapsychologie, openbare mening en propaganda in 1970-1971 een onderzoek gehouden naar de moeilijkheden voor homoseksuelen in de arbeidssituatie. Dit onderzoek omvatte verschillende deelprojecten: interviews met directeuren van Gewestelijke Arbeidsbureau's (GAB's), enquetes onder personeelschefs van bedrijven, hoofden van personeels-afdelingen van ziekenhuizen, hoofden c.q. directeuren van lagere scholen, middelbare scholen en scholen voor lager beroeps-onderwijs en hoofden van de dienst personeels-zaken van gemeentelijke overheden. Inmiddels zijn de resultaten van een tweetal deelprojecten gerapporteerd, namelijk die over de GAB's en over de personeelschefs van bedrijven. De volledige rapporten liggen ter inzage o.a. op voornoemd seminarium, bij het ministerie van CRM en bij het COC. De overige deelprojecten zullen in de loop van dit jaar gerapporteerd worden. Deze samenvatting bevat een overzicht van de belangrijkste resultaten uit de beide, reeds gerapporteerde deelprojecten.

2. De Gewestelijke Arbeidsbureau's

Eind 1969 waren er in Nederland 90 GAB's (met 45 bijkantoren). Bij 14 GAB's is een interview gehouden, waarbij gezorgd is voor een redelijke spreiding over het land.

Uit de GAB-interviews blijkt dat er wel degelijk bedrijven zijn, die geen homoseksuelen in dienst willen hebben. Vijf van de 14 GAB's hebben dit bevestigd. In de horeca-sektor blijkt dit nogal eens voor te komen, evenals bij bedrijven of instellingen waar veel jongeren aanwezig zijn. Mede daarom wordt aantekening gemaakt van iemand's homosexualiteit. Bij 4 van de GAB's gebeurt dat altijd, bij 7 wordt er af en toe een aantekening gemaakt. Slechts 3 bureau's ontkenden dat er bij hen een dergelijke aantekening wordt gemaakt.

Als reden voor het aantekenen van iemand's homosexualiteit bij GAB's wordt meestal opgegeven: ter bescherming van derden. De derden zijn vooral jongeren ('zo iemand moet je nooit bij jongens zetten; dat zou de kat op het spek binden zijn'). Slechts één GAB heeft de belangen van hs als reden genoemd ('ze zitten vaak in verkeerde beroepen, voelen zich ongelukkig in hun omgeving'). Bij op twee na alle GAB's wordt gesteld dat een homoseksueel er onverstandig aan doet bij zijn sollicitatie melding te maken van zijn of haar homosexualiteit. Het zou de kans op aanneming nadelig beïnvloeden.

3. De Personeelschef van bedrijven

Aan 254 bedrijven is in 1970 een enquête verzonden; 51 pct. stuurde de ingevulde vragenlijst terug. Grote

bedrijven waren meer bereid mee te werken aan de enquête dan kleine. Bijna alle personeelschefs zijn mannen (98 pct.), gehuwd (92 pct.) en hebben kinderen (91 pct.). Hun gemiddelde leeftijd is 45 jaar. Het opleidingsniveau is relatief hoog: 78 pct. heeft op zijn minst een middelbare opleiding. De meesten hebben een godsdienst (65 pct.).

Enkele functiegegevens: 24 pct. is directeur-eigenaar van het bedrijf, 67 pct. is hoofd van de afdeling personeelszaken, 8 pct. is assistent op die afdeling.

Bijna de helft houdt zich al 10 jaar of langer met de personeelszaken bezig. Meer dan de helft houdt zich met alle sollicitanten bij het bedrijf bezig. Zij beoordelen echter lang niet altijd de sollicitant alleen, evenmin beslissen zij er steeds over of een sollicitant wordt aangenomen.

De meeste bedrijven uit onze enquête blijken zich in het westen van het land te bevinden (50 pct.), waarbij de vier grootste steden ruim vertegenwoordigd zijn (38 pct.).

Eén op de drie personeelschefs zegt dat er wel eens homoseksuelen bij hem hebben gesolliciteerd. De sollicitanten zeggen soms zelf dat zij homoseksueel zijn of het blijkt later. Soms ook krijgt de personeelschef deze informatie van derden (GAB, keuringsarts). Vaak echter gaan personeelschefs af op het uiterlijk van de respondent of op zijn manier van optreden.

Personeelschefs die ervaring hebben met homoseksuele sollicitanten zeggen voor 60 pct. dat de homoseksualiteit geen rol heeft gespeeld in de beoordeling. Voor de anderen is de homoseksualiteit wel een punt van overweging geweest, vooral met het oog op de functie waarvoor gesolliciteerd werd. In tweederde van deze gevallen zijn homoseksuelen hierom afgewezen. Eveneens heeft één op de drie personeelschefs opgegeven dat er homoseksuelen in zijn bedrijf werkzaam zijn. Dit is door 32 pct. ontkend terwijl 36 pct. van de personeelschefs heeft opgegeven het niet te weten. Meestal blijkt de aanwezigheid van homoseksuelen in het bedrijf niet tot moeilijkheden te hebben geleid; een vraag in deze richting is door 61 pct. van de bedrijven met homoseksuelen in dienst ontkennend beantwoord. De weinige personeelschefs die moeilijk-

heden gerapporteerd hebben, noemden soms het lastig vallen van jongere werknemers, soms problemen met collega's (pesten, mijden, etc.). Tenslotte heeft 36 pct. van de personeelschefs vermeld dat er bij hun bedrijf mensen zijn weggegaan, waarvan ze wisten of vermoedden dat deze homoseksueel waren. In minder dan de helft van deze gevallen had dit vertrek iets met homoseksualiteit uitstaande. Soms waren het moeilijkheden in de bedrijfssfeer (omgang met minderjarigen, contact zoeken met collega's) die aanleiding vormden tot het vertrek, maar ook meer persoonlijke redenen (verhuizing vriend, psychische problemen) waren de aanleiding.

Over het geheel genomen blijkt 37 pct. van alle personeelschefs ervaring te hebben met homoseksuelen, hetzij op gebied van sollicitatie, van werkzaam zijn of vertrek, hetzij op meerdere van deze gebieden. Voor de helft van deze personeelschefs is die ervaring van min of meer negatieve aard geweest (contact zoeken, moeilijkheden met collega's). Negatieve ervaring hebben betekent echter niet dat deze personeelschefs daardoor meer afwijzend zijn gaan staan tegenover homoseksuelen. Integendeel, personeelschefs met ervaring — ook degenen met negatieve ervaring — blijken in het algemeen toleranter jegens homoseksuelen te zijn dan personeelschefs zonder ervaring. Ervaring met homoseksuelen is vooral gerapporteerd door personeelschefs uit grote bedrijven (500 en meer werknemers) in het westen van het land. Uit de schaalanalyse blijkt o.a. dat oudere personeelschefs in de provinciesteden een duidelijk intolerante persoonlijke houding tegenover homoseksuelen hebben. Een tolerante persoonlijke houding is vooral aangetroffen onder personeelschefs met een hogere opleiding en onder degenen die geen godsdienst aanhangen. In het bedrijfsleven vindt één op de drie personeelschefs dat homoseksuelen wel melding van hun homoseksualiteit moeten maken. Veel genoemde argumenten in dit verband zijn: 'om rekening te houden met de functie die wordt toebedeeld', 'in verband met jeugdige werknemers' of 'de leiding van het bedrijf moet weten waar het aan toe is'. Vooral in kleine bedrijven treft men de voorstanders van melding aan. In de bedrijven vindt 42 pct. van de

personeelschefs homoseksuelen voor alle functies even geschikt als niet-homoseksuelen. Deze personeelschefs zijn hoofdzakelijk te vinden in grote bedrijven in de randstad. Sommige van hen maken echter enig voorbehoud. Zij vinden homoseksuelen minder geschikt voor hogere, leidinggevende functies. In het totaal vindt 24 pct. van de personeelschefs homoseksuelen ongeschikt voor hogere functies. Ongeveer een gelijk aantal is van mening dat homoseksuelen alleen voor lagere administratieve functies en voor handarbeid even geschikt zijn als niet-homoseksuelen, maar niet voor hogere functies of functies uit de middengroep. Tenslotte vindt 6 pct. homoseksuelen voor alle functies minder geschikt. Deze mening treft men vooral aan in kleine bedrijven, in provinciesteden en in het oosten van het land.

4. Slotopmerkingen

Tenslotte willen we enkele opvallende gegevens uit deze enquête naar voren halen.

In de eerste plaats hebben zowel de GAB's als de personeelschefs bij hun beantwoording vrijwel uitsluitend aan mannelijke homoseksuelen gerefereerd, hoewel de formulering van de vragen hier juist geen aanleiding toe gaf. Vervolgens valt de sterke preokkupatie met jeugdigen op. Indien men vindt dat homoseksuelen melding moeten maken van hun homoseksualiteit bij het solliciteren, beargumenteert men dit vaak met de aanwezigheid van jeugdige werknemers. Hetzelfde geldt voor de afdeling 'waar men geen homoseksuelen wenst'. Ook bij de houdingen komt de vrees voor besmetting van jeugdigen naar voren.

In de derde plaats willen we nogmaals wijzen op het belang van de ervaring met homoseksuelen in het bedrijfsleven. De personeelschefs die ervaring hebben met homoseksuelen in het bedrijf, toonden zich opvallend positiever en minder diskriminerend t.a.v. homoseksuelen.

correctie van de eerdere case-load-benaderingen noodzakelijk is:

Een case-load, liggend tussen 22 en 28 kinderen per maatschappelijk werker in de externe kindbescherming biedt waarborgen voor een verantwoorde hulpverlening.

De case-load van een maatschappelijk werker van een observatie c.q. behandelingsstehuis kan gesteld worden op twee groepen of vier en twintig kinderen.

Een maatschappelijk werker/home-finder kan per jaar honderd aanmeldingen, die ter onderzoek resteren na de grove selectie op basis van de ingekomen formulieren, behandelen. (Hieruit komen naar schatting 35 goedgekeurde pleeggezinnen voort).

Hoe nu verder?

Dat is de levensgrote vraag waar wij nu voor staan. Wij produceerden een reeks case-load-rapporten, op grond waarvan wij de minister verzochten om een case-load-verlaging. Die kwam er wel, maar met mondjesmaat en slechts bij wijze van gunst en dus niet vanuit een stellige overtuiging, verkregen door lezing van de rapporten, dat van de maatschappelijk werkers feitelijk het onmogelijke werd gevraagd. De vragen bleven dus gesteld worden. En wat deed de minister? Hij stelde een staatscommissie in. En wat deed hij toen, na twee jaar, toen dan eindelijk de commissie voor de draad was gekomen met haar adviezen? Hij deed alsof zijn neus bloedde! Je gaat je nu bijna afvragen welke bedoeling bij de minister heeft voorgezeten toen hij de commissie instelde. Want wat kon de commissie anders doen dan het voor handen zijnde materiaal op zo'n manier bewerken dat het duidelijk zou worden of en zo ja op welke wijze de zaken, in deze rapporten geformuleerd, met elkaar in verbinding kunnen worden gebracht. Nieuw materiaal kon de commissie nu eenmaal niet aandragen want haar opdracht machtigde haar niet tot het doen verrichten van een onderzoek. Echt, we zitten in een onmogelijke situatie. We kunnen bijna niet meer voor- of achteruit. Het is de bekende vicieuze cirkel. 'Bewijs het me maar, dan krijg je het', tegenover: 'we zullen u het bewijzen als we het krijgen'.

Gaan we tot actie over?

Dit mag voor ons geen vraag zijn. We kunnen niet anders, als we eerlijk zijn. Zijn we particulier *initiatief* of niet! Initiatieven zijn er inderdaad te ontsplooiën. Waarom wachten tot de ander over de brug komt met de zo begeerlijke centjes. Als we ons nog ergens verantwoordelijk weten voor het stuk dienstverlening dat kindbescherming heet, en dat we welbewust tot onze taak gingen rekenen, dan dienen we niet alleen begrip te tonen voor de uiterst moeilijke positie waarin de door ons aangestelde maatschappelijk werkers dagelijks hun werk moeten doen, dagelijks gconfronteerd worden met de frustratie de mogelijkheden tot een betere hulpverlening aan de cliënt wel te zien doch niet te kunnen grijpen, maar ook al het mogelijke in het werk te stellen om aan die situatie een einde te maken. Waar de overheid op het ogenblik mee

volstaat is krappe financiering, en zij noemt deze handelswijze: subsidiëring. Ten onrechte, want wat is subsidiëring eigenlijk? Een ontwikkelingsfinanciering. En juist voor het ontwikkelen van het werk is financieel gezien geen ruimte. In feite wordt dus de status quo door de 'subsidiëring'-techniek gehandhaafd. Dit moet voor ons onaanvaardbaar zijn. Een van de manieren, waarop het particulier initiatief — en dat zijn wij — de overheid kan uitdagen is: zelf de financiën op tafel leggen. Hiermee aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid ten opzichte van onze werknemers c.q. de maatschappelijk werkers voogdij en gezinsvoogdij — en niet te vergeten de groepswerkers in ons kindhuis 'Ellinchen' — in plaats van deze af te schuiven naar de overheid. En wat kunnen de werkers? Zij zouden zich van nu af aan kunnen beperken tot het bepleiten van een case-load-verlaging. Als dit bereikt is is er armslag om zich fundamenteel bezig te houden met de vraag naar het nut van de huidige kindbescherming in het totaal van de welzijnszorg. Pas als enig zicht verkregen is op het antwoord op de voorgaande vraag, pas dan kan zinnig gesproken worden over de meest gewenste organisatievormen.

Caroline M. ter Linden

TEGENSPEL

'Tegenspel', een film van de SALCO, Stichting samenwerkende landelijke Centrale organen voor Wijk-, Buurt en Clubhuiswerk, ging op 12 juni in première. Een drietal filmpjes die via Socutera op de televisie te zien zijn geweest zijn tot een film gecomposeerd om iets zichtbaar te maken van het wijk-, buurt- en clubhuiswerk. In het componeren is Boud Smit, de maker van de film geslaagd, de film komt als een geheel over. Wat men nu doet in dit soort werk komt minder goed over. Hierbij wordt rijkelijk gebruik gemaakt van beelden van benen van het zwakke geslacht. Waar niet mee gezegd wil zijn dat men door de benen het bos (probleem) niet meer ziet. Het sterkste komt over de situatie waarin de werkende jeugd zich bevindt.

Geen toekomstperspectief, een wat nihilistische houding met een onderton van wat doe je er aan.

Geen duidelijk beeld van het werk van de organisaties die bij de Salco zijn aangesloten, wel een beeld van de problemen die de leiding van de verschillen club- en buurthuizen ziet. Niet duidelijk werd of de jeugd die getypeerd werd het met deze typering eens is. De film is gemaakt om gebruikt te worden als discussie-film. Als zodanig is hij goed bruikbaar. Om te voorkomen dat men een discussie krijgt waarbij men droogzwemt zal bij een dergelijke discussie, over de problemen die de film in beeld brengt, de betreffende groeperingen betrokken moeten worden.

Een film die bruikbaar is als men te weten wil komen waar problemen in de samenleving liggen. Informatie over deze film zijn te krijgen bij Salco, Maliebaan 20, Utrecht, tel. 030-33 15 35.

augustus 1972 - 27 ste jaargang no. 4 - verschijnt eenmaal per twee maanden